

TÜRKİYE'DE
İSLÂMCILIK
DÜŞÜNÇESİ

METİNLER / KİŞİLER

I

Hazırlayan:
İSMAİL KARA

DİŞALE



İsmail KARA

Yazar, (Güneyce/RİZE)'de 1955'de doğdu. İlköğrenimini köyünde tamamladı. Ortaöğrenimini İmam Hatip'de tamamladı. (1973) İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünü bitirdi (1977). Aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümüne kaydoldu. Der-gâh Yayınlarında görev aldı. "Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi" ve "Fikir ve Sanatta Hareket" dergisini yayımlayanlar arasında yer aldı. İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi (1981)'nin 1.C yayın yönetimini yapan İsmail Kara'nın "Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali (Ahmet Debbaoğlu ile beraber, 1979) adlı bir çalışması vardır.

Ahmet ÖZALP

Türk düşünce tarihine ilişkin eserlerde, özellikle Meşrutiyet dönemi incelenirken bir İslâmcılık akımından ve bu akıma bağlı bir grup düşünürden söz edilir. Bu düşünürlerin birtakım özellikleri belirlenir, kendi içlerindeki kimi ayrışmalar vurgulanır. Hemen çoğu yüzeysel, yakıştırmaya dayalı ve bu nedenle genellikle yanlış olan bu değerlendirmelerin ötesinde sadra şifa verecek bir bilgiye rastlanmaz bu tür kitaplarda. Karşıtılar tarafından yapılmış bir iki inceleme bir

yanya bırakılırsa, ne akımla, ne de düşünürlerle ilgili ayrıntılı ve sağlıklı bir bilgi edinme imkanı olmadığı gibi, harf devriminin diktiği engeli aşabilen az sayıda kişi insan dışında kalanlar için doğrudan metinlere ulaşma, dolayısıyla tanıma ve yararlanma imkanı da bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, İsmail Kara'nın yaptığı çalışmanın önemi daha iyi kavranmaktadır.

İsmail Kara'nın Risale Yayınevi tarafından çıkarılan "Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi" adlı eseri, ilk kez, derli toplu biçimde İslâmcılık akımı içinde yer

"Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi" üzerine İsmail Kara'ya sorular Düşünce dünyamızda önemli bir eser

alan yazarların düşüncelerini, kendilerinden seçilen metinler aracılığı ile tanımamızı sağlıyor. Eserde her yazar için bir bölüm ayrılmış. Bölüm başında yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgilerden sonra, eser ve makalelerinden, düşüncelerini en iyi biçimde yansıttıkça seçme metinler veriliyor. Çıkan 1. ciltte Filibeli Ahmet Hilmi, Şeyhülislam Musa Kazım, Said Halim Paşa, Seyyid Bey, İskilipli Mehmet Atıf, Ahmet Naim, Mehmet Akif, Elmalılı Hamdi Yazır'ın metinleri yer alıyor. Çıkacak olan 2. cilt ise Ferid Kam, Mehmet Ali Ayni, İsmail Hakkî İzmirli, İsmail Fenni Ertuğrul, Ahmet Hamdi Akseki, Şeyhülislam Mustafa Sabri, Said Nursi, Şemseddin Gülnaltay'ın seçilmiş metinlerini içerecek.

İsmail Kara, eserin başında yer alan, kimi görüş ve yorumlarının tartışılacağını umduğumuz uzun giriş yazısında İslâmcılık akımının ve akım içinde yer alan yazar ve düşünürlerin genel bir değerlendirmesini yapıyor. Düşünce dünyamıza önemli ve olumlu katkılar olacağını umduğumuz bu eseri tanıtmak amacıyla İsmail Kara ile yaptığımız konuşmayı sunuyoruz.

Eser'in hazırlanmasına yol açan düşünce nedir?

Benim ilk yapmak istediğim şey belli başlı İslâmcıları ele alarak onların düşünceleri üzerine deneme türünden yazılar yazmaktı. Böyle bir iki yazı da yazdım. Fakat bu yazıların bütünlükte yoksun olduğunu görünce bu defa konulara yöneldim. İslâmcılık üzerine çalışmaları sınırlı olduğu için ve bana göre yanlışlıklar taşıdıkları için çokça alıntı yapmak durumuyla karşılaştım. Bu ise yazılar için bir zaaf teşkil etmeye başladı. Neticede önce kendim için sonra da bu saha ile ilgilenenler için böyle bir çalışma yapmaya karar verdim.

Doğrusu ben çok faydalandım, faydalanacağım da. Başkalarının da bana katılmasını

bekliyorum şimdi.

Esere girecek isim ve eserler hangi ölçülere göre seçildi

Okuyanlar için tekrar olacak ama ne yapalım. Bu çalışmada Şehbenderzâde'den M. Şemseddin Gülnaltay'a 16 kişi yer alacak. Bunlar İslâmcılık düşüncesinin belli başlı isimleri. Bunların dışında da önemli isimler yok değil. Bereketzâde İsmail Hakkî, Manastırlı İsmail Hakkî vs. Fakat aldığım kişiler bunları aratmayacak derecede geniş ve yaygın bir fikir verecektir. Şunu da söyleyeyim: II. Meşrutiyet'ten önce vefat etmiş kişilere bu çalışmada yer vermedim. Bunun sebebi İslâmcılık düşüncesinin belirgin ve ayrı

anlamında bir "kurtuluş" ve "kalkınma" ideolojisidir. Bu iki



İsmail Kara

İsmail Kara: "Cumhuriyet devrinde yetişen İslâmcılarla Meşrutiyet devri İslâmcıları arasında önemli bir irtifa kaybı var.

bir fikir hareketi olarak II. Meşrutiyet'ten sonra vücut bulmasıdır.

Metinlere gelince, tahmin edilebileceği gibi sosyal ve bir ölçüde siyasi meselelere temas eden metinler ağırlıktadır. Materyalist görüşlerin tenkidi, tasavvuf-vahdet-i vücud meselelerine temas eden metinler de var. Bir taraftan ilahiyatçı olduğu için belki dini muhteva taşıyan metinler biraz daha fazla yer tutmuştur.

İslâmcılık düşüncesini hazırlayan sebepler nelerdir?

Kitaba yazdığım Giriş'in ilk sayfalarında "hazırlayıcı sebepler" diye bir başlık var. Burada belli başlı siyasi ve sosyal sebepleri vermeye, daha doğrusu özetlemeye çalıştım. Onları burada tekrarlamak uzun sürebilir. Fakat şu kadarını söyleyebilirim: İslâmcılık fert, toplum ve devlet

kelime İslâmcıların kendilerini geri, kalkınmamış ve hürriyetini kazanmamış kişiler, toplumlar, devletler olarak kabul ettiklerine işaret ediyor. "İslâmî elden bırakmadan müslümanlar nasıl kalınabilir ve hürriyetlerine kavuşabilirler" sorusu büyük ölçüde İslâmcıların ilgi alanlarını belirleyen bir sorudur. Savundukları, karşı çıktıkları, tenkit ettikleri, hayran kaldıkları, ele geçirmeye uğraştıkları şeyler bu sorunun etrafında dolanır.

Açıklanmaya muhtaç bir görüş olmakla beraber, genel hatlarıyla İslâmcılığın "batılılaşma hareketlerinin İslâmîleştirilmesi" olduğunu da söyleyebiliriz.

İslâmcı düşünürlerin ortak özellikleri nelerdir?

"Ortak özellik"ten neyi kastedtiğinizi bilmiyorum ama şunlar üzerinde durmak faydalı olur

sanıyorum. Bir defa İslâmcıların hemen hepsi İslâm kültürüne büyük ölçüde vâkıftırlar. Gerçi bir kısmı medrese çıkışlı, bir kısmı mektep çıkışlıdır. Meselâ Babanzâde Ahmed Naim, Mehmed Âkif mektep çıkışlı sayılırlar. Fakat her ikisi de Arap edebiyatına, İslâm kültür ve ilim alanlarına vâkıftırlar. Birçoğu Arapça ve Farsça yayında bir batı dili (çoklukla Fransızca) bilmektedir. Hemen hepsi müderrislik yapmıştır. Hepsine yakın kısmı bir tarikata, hiç değilse hayatlarının bir döneminde intisap etmiştir. Kitaba aldıklarımdan üç tanesi (Şehbenderzâde, İsmail Fenni Ertuğrul, Bediüzzaman Said Nursi) hiç evlenmemişlerdir. Hemen her dönemde siyasi hayatın içinde olmuşlardır. Hemen hepsi bugün ile gözardı edilemeyecek eserler vermişlerdir.

İslâmcıların uğraştıkları, çözmek zorunda oldukları başlıca problemler nelerdir?

İslâmcıların uğraştıkları konuları birkaç kaleme indirmek mümkün değil, tahmin edileceğiniz gibi. Fakat iki temel konu vermek gerekirse bunlardan birinin itihad-ı İslâm (İslâm birliği), diğerinin de kaynaklara dönüş olduğunu söyleyebiliriz. İtihad-ı İslâmî siyasi görüşlerinin, kaynaklara dönüşü de fikri görüşlerinin merkezi olarak almak sanıyorum doğru olur. Milliyetçilik, terakki, medeniyet, icihad... gibi konular bu iki temel konunun alt başlıklarıdır.

Hemen şunu ilave etmemiz lazım: Siyasi şartların süratle müslümanların aleyhinde gelişmesi, İslâmcıları acil problemler üzerinde durmaya sevk etmiştir, süniklemiştir. Bu sebeple önemli ve hayati birçok meselelerin günün şartları içinde eriyip gittiği, ihmal edildiği, ikinci plâna atıldığı sık sık müşahade edilir. Aynı durum İslâmcılarınJaki fikir değişikliklerinin de önemli sebeplerinden biri olmalıdır.